

ARDAHAN FOLK SONGS IN TRT REPERTOIRE MUSICAL CHARACTERISTICS AND EXAMINATION IN TERMS OF VALUES EDUCATION

Doğukan Dursun*¹
Betül Karagöz Dursun**

*Dr. Öğretim Üyesi, İnönü Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü

** Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği Programı

Abstract

The aim of this study is to examine the Ardahan Folk Songs in the TRT repertoire in terms of musical characteristics and values education. The case study design, which is one of the qualitative research designs, was used in the research. For this purpose, 24 folk songs in the TRT repertoire were examined and analyzed in terms of their structural features and values education. As a result of the research; the songs examined consist of Uşşak, Hüseyini, Segâh, Hicaz and Çargâh makam scales; It has been determined that simple, compound and mixed methods are used in folk songs. However, it has been seen that the value of love comes to the fore in the folk songs that are discussed in terms of subject-theme-values, while subjects such as love-love, separation, migration, hometown, destiny, lament, love of animals are discussed. In addition, in line with the results obtained from the research, it has been suggested that since the province of Ardahan is one of the regions where the Minstrelsy Tradition is intensely kept alive, the regional folk songs that are not included in the TRT Repertoire can be compiled and analyzed in depth in terms of both values education and musical characteristics, thus contributing to the field.

Keywords: Folk Song, Ardahan Folk Song, TRT, Values Education.

TRT REPERTUVARINDA YER ALAN ARDAHAN TÜRKÜLERİNİN MÜZİKSEL ÖZELLİKLER VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Özet

Bu çalışmanın amacı, TRT repertuarında yer alan Ardahan Türkülerinin, müziksel özellikler ve değerler eğitimi açısından incelenmesidir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Bu amaçla, TRT repertuarında yer alan 24 adet türkü yapısal özellikleri ve değerler eğitimi boyutuyla incelenmiş ve analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; incelenen türkülerin Uşşak, Hüseyini, Segâh, Hicaz ve Çargâh makamı dizilerinden oluştuğu; türkülerde basit, birleşik ve karma usullerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte konu-tema-değerler eğitimi açısından ele alınan türkülerde aşk-sevda, ayrılık, göç, gurbet, kader, ağıt, hayvan sevgisi gibi konular işlenirken sevgi değerinin ön plana çıktığı görülmüştür. Ayrıca araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, Ardahan ilinin Âşıklık Geleneğinin yoğun yaşatıldığı yörelerden biri olması sebebiyle TRT Repertuarı dışında kalan yöre türkülerinin de derlenerek hem değerler eğitimi hem de müziksel özellikleri bakımında derinlemesine incelenerek alana katkı sunması sağlanabilir önerisi getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkü, Ardahan Türküsü, TRT, Değerler Eğitimi

Giriş

Kültürün alt boyutlarından biri olan müzik nesilden nesile kültürün taşıyıcısı ve aktarımındaki en önemli öğelerinden biri olmuştur. Ardahan ili müziği denilince de akla ilk gelen Ardahan türküleridir (Dursun, 2018: 60). Son yıllarda ülkemizde geçmişe sahip çıkmanın önemi sıklıkla tartışılmıştır. Bunun yolunun ise kültürümüzü yaşatmakla mümkün olacağı ülke gündeminin en önemli ve güncel konularından birisi olmuştur. Kültürü nesilden nesile aktaran türküler bu noktada büyük önem taşımaktadır.

¹ Sorumlu yazar: dogukan.dursun@inonu.edu.tr Doi: 10.22252/ijca.1406368

Güftelerindeki derin anlamlar ve müzikleriyle milli folklorumuzun manevi temellerini günümüze ulaşmasını sağlayan türküler (Vural, 2013: 645), toplumların yaşanmışlıklarını, gelenek-göreneklerini maddi ve manevi olarak toplumun değerlerini sesli ve sözlü biçimde dile getiren Halk Edebiyatının önemli ürünlerinden biridir. Toplumun değerlerini ve duygularını yansıtan ayna görevi üstlenmektedir.

İnsanı insan yapan en önemli öğelerin başında gelen değerler, toplumsal yaşam içerisinde insanların uyumlu bir şekilde yaşamasına ve iyi ilişkiler kurmasına zemin hazırlamaktadır. Toplumsal yaşamın bu şekilde devam etmesi değerlerin benimsenmesine ve gelecek nesillere aktarılmasına bağlıdır. Erken yaşlardan itibaren ilk olarak ailede verilmeye başlayan değerler eğitimi kişiler arası iletişimde önemli ve etkileyici bir rol oynamaktadır (Arıcı ve Er, 2017: 19). İnsanların yaşamlarında seçimlerinde yol gösterici olan, kişilerin sosyal rollerini belirlemesinde ve gerçekleştirilmesinde yol gösteren, kişileri toplumsal kurallara uymaya yönelten yazılı olmayan kurallar bütünüdür (Karagöz, 2013: 10). Toplumsal yaşam içerisinde değerlerin sosyal hayatı şekillendiren özellikleri ve işlevleri vardır. Hukuk, din, dil, sanat gibi tüm kültürel olgular ait olduğu toplumun değer yargılarına göre şekillenmektedir (Aydın, 2011: 23). Değerler, insanlar arasında somut olmayan düzenler dizisi oluşturarak, yaşam biçimlerini, duygu durumlarını zaman, mekân ve imkânlarına göre şekillendiren olgusal bir yapıdır. Geleceğe yönelik yapılacak olan en önemli yatırım kendi öz değerlerini benimsemiş, değerleriyle yaşayan ve yaşam felsefesi edinmiş bireylerin sayısını arttırmaya yönelik atılacak olan adımlardır. Kültür ürünü olan halk müziğimizde değerlerin yansıtılması gelecek nesillere değerlerin aktarılması ve kalıcılığının sağlanmasında büyük önem taşımaktadır. Yörelimizde var olan kültürel zenginliklerin, renklerin müzik kültürüne yansımalarını halk müziğinde görmekteyiz. Türk Halk Müziği renklerinin bir parçası olan Ardahan yöresi türkülerinin kendisine has özellikleri bulunmaktadır. Ardahan yöresi müzik kültürünü dolayısıyla türkülerini etkileyen en önemli unsurların başında iklimsel koşullara dayalı yaşam şekli gelmektedir. Müzik kültürünü uzun soğuk kış günlerinde insanların sosyalleştikleri ortamlarda Âşıklık Geleneği şekillendirmektedir. Geleneğin uygulandığı icra alanları Fasil Geleneği - Sünnet, Nişan, Düğün Gibi Meclisler, Köy Odaları, Şahsi Evler, Kahvehaneler, Hanlar, Halkevleri, Özel Programlar, Anma, Kutlama Programları, Bayram, Şenlik ve Festivallerdir. Âşıklık Geleneğini yaşatan âşıklar ve âşık kollarıyla geleneğin ve kültürün devamlılığı sağlanmaktadır. TRT repertuarında yer alan Ardahan türkülerinin dışında Âşıklık Geleneğinin yoğun yaşandığı bir yöre olarak geçmişten günümüze gelenekle birlikte ortaya çıkan kayıt altına alınmamış birçok türkü mevcuttur.

Toplumların varoluş sebeplerinin başında değerlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarılması gelmektedir. İnsan yaşamının ürünleri geçmişten günümüze süregelen kartopu misali birikimli bir şekilde büyüyerek devam eden olgular topluluğudur. Geçmişten gelen birikimin gelecek nesillere aktarılması, öz değerlerinin korunması ve kültürünün yaşatılmasıyla toplumlar daha güçlü temeller üzerinde varlığını sürdürmektedir. Kültürümüzün önemli bir parçası olan, gelenek görenek ve yaşam şeklini kuşaktan kuşağa aktarmasında türküler büyük önem taşımaktadır. Bu noktada sözlü kültürün kaybolmaması için devlet eliyle türkülerin kayıt altına alınarak arşivlenmesi kültürün gelecek nesillere aktarılmasında büyük önem taşımaktadır. Türk Halk Müziğinin günümüze kadar bozulmadan ulaşmasında ve arşivlenmesinde kuşkusuz TRT kurumunun büyük ölçüde katkısı vardır. Sesli ve sözlü kültürün yöresel özelliklerinin korunması adına, alan araştırmalarıyla sesli ve yazılı olarak kayıt altına alınarak arşivlenmesi sağlanmıştır. Arşivlenen bu kültür mirasının yok olmasının önüne geçilerek gelecek nesillere aktarılmasında önemli rol üstlenmiştir. Yapılan derleme çalışmalarının kayıt altına alınmasıyla Türk müzik kültürüne önemli katkılar sağlanmıştır. Yöresel zenginliklerin kaybolmaması ve kaynak kişiden aktarıldığı gibi arşivlenmesi, kültürün özünün korunarak gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Birbirinden farklı yöresel zenginlikleri içerisinde barındıran müzik kültürümüzün ve bu kültürün oluşmasında emeği geçen kaynak kişilerin kayıt altına alınmasıyla birlikte değerlerimiz de koruma altına alınmıştır.

Türkiye'nin müzik kültürü birikimi ve arşivine en büyük katkı TRT kuruluşu ve sanatçıları tarafından sağlanmıştır. TRT'deki halk müziği sanatçıları Anadolu'yu karış karış gezerek binlerce yerel ezgiyi Türk Halk Müziği (THM) repertuarına kazandırmışlardır. Bu kişilerin başında Muzaffer Sarısözen ve Nida Tüfekçi ilk aklımıza gelenlerdir. Bu kişilerin yanı sıra daha pek çok araştırmacı sanatçılarımız Anadolu müzik kültürümüzün sonraki nesillere miras kalmasını sağlamışlardır (Osma, 2019: 115). Arşiv konusunda geçmişin izlerini ve özünü koruyarak günümüze aktarılmasına vesile olan TRT yayıncı kuruluşunun Türk Müzik kültürüne hizmeti büyük önem arz etmektedir. Ayrıca TRT gibi büyük bir devlet kurumunun bu türkülerden oluşan bir repertuarının bulunması da bu anlamda önemlidir. TRT Türk Halk Müziği Repertuarı incelendiğinde Ardahan Yöresine ait 24 adet türkünün yer aldığı görülmüştür. Bu türkülerin derinlemesine incelenmesini ve yöreye ait türkü özelliklerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışma aynı zamanda topluma ait kültürel değerlerin kazandırılmasında ve aktarılmasında da genelde sanat eğitiminin özelde ise müzik eğitiminin önemli bir parçası olan türkülerin önemli bir araç olduğunu göstermeyi hedeflemektedir. "TRT Repertuarında Yer Alan

Ardahan Türkülerinin Müziksel Özellikleri ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” başlıklı bu çalışma ile, TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yer alan Ardahan Türkülerinin betimlenmesi ve yöreye ait müzik kültürünün ve bu kültür içinde Ardahan Türkülerinin öneminin ortaya konulması amaçlanmıştır. “Ardahan ili tarihi, yöresel özellikleri, kültürel zenginliği ve çok yönlü folklorik yapısıyla ile derinlemesine incelenmesi gereken Doğu Anadolu bölgesinin önemli illerinden biridir.” (Dursun, 2018). Buradan hareketle bu araştırmanın problem cümlesi “TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yer alan Ardahan Türkülerinin değerler eğitimi ve müziksel özellikleri açısından durumu nedir? şeklinde belirlenmiş ve bu soruya yanıt aranmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yer alan Ardahan Türkülerinin müziksel özellikler açısından (makam dizisi, usul bilgisi, karar sesi, ses aralığı) ve konu-tema ve değerler eğitimi bakımından özelliklerinin belirlenmesidir.

Toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri sahip oldukları kültürel değerleri gelecek nesillere aktarmaları ile mümkün olacaktır. Bu aktarımda da türküler önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle türkülerini her yönü ile ele alan araştırmalar yapılmalıdır. Bu alanda yapılan çalışmalara ülkemizde son yıllarda ağırlık verilmeye başlanmıştır. Ardahan Türküleri ile ilgili olarak müzik eğitimi alanında çok az sayıda bilimsel çalışmaya ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın önemi şöyle özetlenebilir. Bu çalışmanın; TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yer alan Ardahan Türkülerinin nicelik ve nitelik açısından incelenmesinin bu alanda yapılacak diğer çalışmalara yön verebileceği, Ardahan Türkülerine dikkat çekilerek bu kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında farkındalık düzeylerinin artırılabilmesi ve konu ile ilgili akademik çalışmalara katkıda bulunabileceği bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşım olan durum çalışması (Büyüköztürk vd., 2011:23), bir veya daha fazla birey, olay, program ya da faaliyetin gözlem, görüşme, görüntülü-sesli materyaller, belgeler ve raporlar gibi çeşitli kaynaklar yoluyla ayrıntılı ve derinlemesine incelendiği ve betimlendiği nitel bir araştırma desendir (Creswell, 2007:15). Bir diğer ifadeyle durum çalışması “güncel bir olgunun gerçek yaşam bağlamında, özellikle bağlam ve olguların sınırlarının kesin olarak belli olmadığı durumlarda görgül olarak araştırılmasıdır.” (Yin, 1994; akt. Merriam, 1998:18). Bu çalışmada TRT repertuarına giren Ardahan Türküleri değerler eğitimi ve müziksel özellikleri açısından incelenmiştir. Türkülerin incelenmesi amacıyla doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme yöntemi, araştırılması hedeflenen konu ile ilgili yazılı materyallerin incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İncelenen Türküler

Bu çalışmada TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yer alan toplam 24 türkü incelenmiştir. Araştırmada incelenen türkülerine ait veriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. TRT Repertuarında Yer Alan Ardahan Türküler

Sıra	Rep. No	Türkünün Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen
1	207	Gezdim Gurbet Eli Seyran Eyledim	Ardahan/Çıldır	Âşık Nuri Şenlik	M. Sarısözen
2	415	Bir Çift Gavlak Koşarım	Ardahan	Paşa Duman	M. Sarısözen
3	986	Bu Gelen Nahır Mıdır	Ardahan	Yöre Ekibi	M. Sarısözen
4	1271	Çayda Çınar Ağacı (Tello)	Ardahan	Şeref Canku	M. Sarısözen
5	1558	Ayvanın Altından Geçtim	Ardahan	Oruç Topal	Nida Tüfekçi
6	1576	Erzurum Ovaları Gel Beri Gel	Ardahan	Oruç Topal	Nida Tüfekçi
7	1728	Karanfil Olanacah	Ardahan	Âşık Veli Yaycı	Nida Tüfekçi

8	2077	Yüksek Minarede Kandiller Yanar	Ardahan	Faruk Demir	Faruk Demir
9	2259	Aşayım Karlı Dağlar Aşayım	Ardahan	Veli Yayıcı	Nida Tüfekçi
10	2310	Karşıda Kuş Oturur	Ardahan	Ümit Kaftancıoğlu	Ü. Kaftancıoğlu
11	2535	Arpa Ektim Leğene	Ardahan	Süleyman Karabağ	Mehmet Özbek
12	2536	Giderem Yolum Budur	Ardahan/Çıldır	Süleyman Karabağ	Mehmet Özbek
13	2537	Çıldır'ın Çiçekleri	Ardahan/Çıldır	Süleyman Karabağ	Mehmet Özbek
14	2538	Menim Toyuğum Ağıdı	Ardahan/Çıldır	Süleyman Karabağ	Mehmet Özbek
15	2542	Bu Dağın Önünde Kuş Yuvası Var	Ardahan/Çıldır	Süleyman Karabağ	Mehmet Özbek
16	2567	Yılan İnceden Öter	Ardahan/Çıldır	Süleyman Karabağ	Mehmet Özbek
17	2602	Hey Ağalar Nasıl Deyim	Ardahan/Çıldır	Naim Yıldırım	Ahmet Yamacı
18	3657	Al Kayadan At Beni	Ardahan/Hanak	Enver Büyükkaya	Tekin Büyükkaya
19	3667	Şak Şak Öter Kemerim	Ardahan/Hanak	Yurdağül Ulgar	Tekin Büyükkaya
20	3796	Aya Baktım Ay Hani	Ardahan/Hanak	Faruk Demir	Faruk Demir
21	3943	Bu Dağlar Kömürdendir	Ardahan/Hanak	Tekin Büyükkaya	Yücel Paşmakçı
22	3974	Yeşil İpek Bükerim	Ardahan/Hanak	Yurdağül Ulgar	Tekin Büyükkaya
23	4776	Koyun Keşer'de Meler	Ardahan/Dedegül Köyü	Mine Temur Asiye Temur	Gökhan Temur
24	4777	Kemer Ağır Kalkmıyor	Ardahan/Dedegül Köyü	Mine Temur Asiye Temur	Gökhan Temur

Kaynak: TRT Türk Halk Müziği Repertuarı (<https://www.repertukul.com/>)

Tablo 1 İncelendiğinde TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yöresi Ardahan olan 24 türkünün bulunduğu, bu türkünün farklı kaynak kişilerden alındığı ve farklı kişiler tarafından derlendiği bazı türkünün ise aynı kişi tarafından derlendiği ve aynı kaynak kişiden alındığı görülmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında ilk olarak TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yöresi Ardahan olan 24 türküne ulaşılmıştır. Ulaşılan türkünün öncelikle müziksel özellikleri belirlenmiş daha sonra ise söz ögesinin konu-içerik-değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. TRT repertuarında yer alan türkünün müziksel özelliklerini belirlemek ve değerlendirmek amacıyla Dursun(2018: 123) tarafından oluşturulan türkü değerlendirme formu kullanılmış ve türkünün analizi yapılmıştır. Formda yer alan maddeler literatürde yer alan genel türkü değerlendirme ölçütlerinden oluşmuştur. Bu formda türkünün; repertuar numarası, adı, kaynak kişisi, derleyeni, yöresi, makam dizisi, karar sesi, ses aralığı ve usul bilgisi yer alırken ayrıca türkünlere ait söz ögesinin konu-içerik-değerler eğitimi açısından da değerlendirilmesi yapılmıştır. Türkünün değerlendirilmesi Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen on kök değer temel alınmıştır. Müzik Dersi Öğretim Programında yer alan bu on kök değer; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir (MEB, 2018: 22).

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın amacı doğrultusunda, Ardahan yöresine ait türkü notaları, TRT müzik dairesi yayınlarına ait arşiv kayıtlarından alınmıştır. Türkünün repertuar sırasına göre değerlendirilmiş, müziksel açıdan analiz edilerek Ardahan yöresi türkününün genel karakteri ortaya konulmuştur. Ayrıca türkünün içerdiği değerler ve konu-tema bakımından da değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen veriler tablolar hâlinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Tablo 2. TRT Repertuarında Yer Alan Türkülerin Müziksel Özellikleri

No	Türkünün Adı	Makam Dizisi	Karar Sesi	Ses Aralığı	Usul
1	Gezdim Gurbet Eli Seyran Eyledim	Hüseyni Dizi	La Dügâh	5 ses	5/8
2	Bir Çift Gavlak Koşarım	Uşşak Dizi	La Dügâh	4 ses	3/4
3	Bu Gelen Nahır mıdır	Uşşak Dizi	La Dügâh	5 ses	4/4
4	Çayda Çınar Ağacı (Tello)	Uşşak Dizi	La Dügâh	6 ses	18/8
5	Ayvanın Altından Geçtim	Çargâh Dizi	Do Çargâh	5 ses	10/8
6	Erzurum Ovaları (Gel Beri Gel Ay Gelin)	Uşşak Dizi	La Dügâh	5 ses	10/8
7	Karanfil Olanacah	Uşşak Dizi	La Dügâh	6 ses	6/8
8	Yüksek Minarede	Uşşak Dizi	La Dügâh	5 ses	18/8
9	Aşayım Karlı Dağlar Aşayım	Hüseyni Dizi	La Dügâh	7 ses	6/8
10	Karşıda Kuş Oturur	Segâh Dizi	Si Segâh	4 ses	4/4
11	Arpa Ektim Leğene	Segâh Dizi	Si Segâh	5 ses	6/8
12	Giderem Yolum Budur	Nevada Hicaz Dizisi	Re Neva	5 ses	6/8
13	Çıldırın Çiçekleri	Çargâh Dizi	Do Çargâh	6 ses	4/4
14	Menim Toyuğum Ağıdı	Segâh Dizisi	Si Segâh	6 ses	10/8
15	Bu Dağın Önünde Kuş Yuvası Var	Uşşak Dizi	La Dügâh	5 ses	6/8
16	Yılan İnceden Öter	Uşşak Dizi	La Dügâh	4 ses	6/4
17	Hey Ağalar Nasıl Deyim	Segâh Dizi	Si Segâh	8 ses	10/8
18	Al Kayadan At Beni	Uşşak Dizi	La Dügâh	4 ses	6/8
19	Şak Şak Öter Kemerim	Çargah	Do Çargah	3 Ses	6/4+4/4
20	Aya Baktım Ay Hani	Uşşak Dizi	La / Dügah	4 ses	6/4
21	Bu Dağlar Kömürden	Hüseyni Dizi	La Dügah	7 ses	4/4
22	Yeşil İpek Bükürüm	Uşşak Dizi	La Dügah	4 ses	15/8
23	Koyun Keşer'de Meler	Uşşak Makam Dizisi	La Dügâh	6 ses	6/4
24	Kemer Ağır Kalkmıyor	Uşşak Makam Dizisi	La Dügâh	4 Ses	4/4

Kaynak: TRT Nota Arşivi (http://www.trtnotaarsivi.com/thm_arama.php)

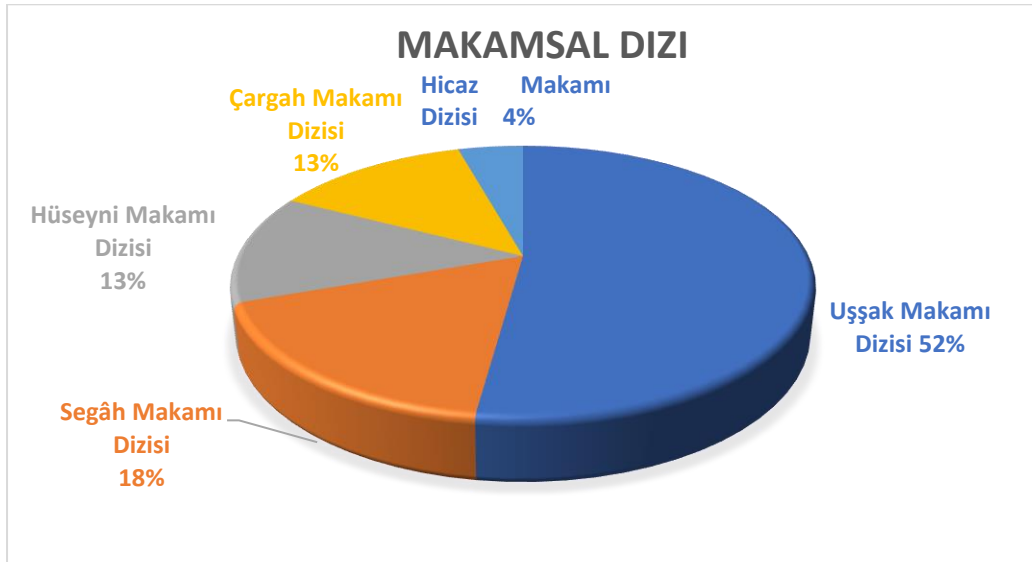
Tablo 2 incelendiğinde TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yöresi Ardahan olan 24 türkünün bulunduğu, bu türkülerin makamsal dizi bakımından Uşşak, Segâh, Hüseyni, Çargâh, Nevada Hicaz Makamı Dizisi ile yazıldığı, usûl bakımından ise basit, birleşik ve karma usullerin kullanıldığı ayrıca ses aralığının bir oktav içerisinde 3 ses ile 8 ses arasında değiştiği görülmektedir.

İncelenen türkülerin genel karakteristik özelliklerini ortaya koyan makamsal dizi, usul yapısı, konuma ve değerler eğitimi açısından analizlerine ait yüzde-frekans cinsinden değerlerinin yer aldığı grafikler ve yorumları aşağıda yer aldığı gibidir.

Tablo 3. Ardahan Türkülerinin Makamsal Dizi Açısından Analizi

Makam Dizileri	f	%
Uşşak Makamı Dizisi	13	54,16
Hüseyini Makamı Dizisi	3	12,5
Segâh Makamı Dizisi	4	16,66
Çargâh Makamı Dizisi	3	12,5
Hicaz Makamı Dizisi	1	4,18
Toplam	24	100

Tablo 3 incelendiğinde; Ardahan türkülerinde Hüseyini Makam Dizisinde 3, Uşşak Makam Dizisinde 13, Segâh Makam Dizisinde 4, Çargâh Makam Dizisinde 3 ve Hicaz Makam Dizisinde 1 türkü örneği olduğu görülmektedir. Buradan hareketle Ardahan Türkülerinin ağırlıklı olarak Uşşak Makamı Dizisinde türküler olduğu görülmektedir. Aşağıda türkülerde kullanılan makam dizilerinin yüzde-frekans değerlerine ait grafik yer almaktadır.

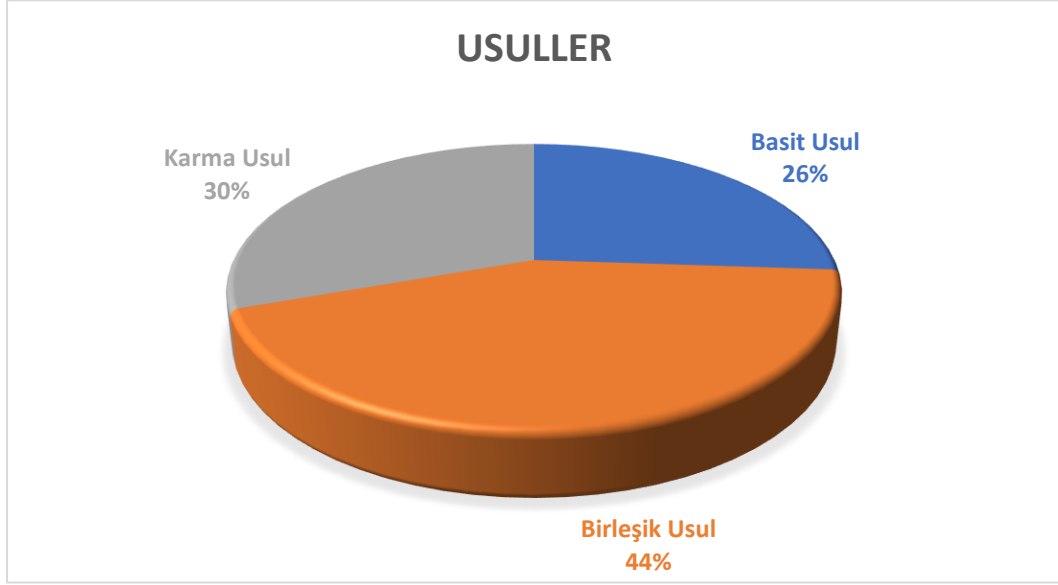
Şekil 1. Ardahan Türkülerinde Kullanılan Makamsal Dizileri

Şekil 1'e bakıldığında TRT Türk Halk Müziği Repertuarında Yöresi Ardahan olan türkülerin %52'sinin Uşşak Makamı Dizisi, %18'inin Segâh Makamı Dizisi, %13'ünün Hüseyini Makamı Dizisi, %13'ünün Çargâh Makamı Dizisi, %4'ünün Hicaz Makamı Dizisi olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Ardahan Türkülerinin Usul Bakımından İncelenmesi

Usul Yapısı	f	%
Basit Usul	6	25
Birleşik Usul	10	41,66
Karma Usul	8	33,34
Toplam	24	100

Tablo 4 incelendiğinde; TRT repertuarında yer alan Ardahan türkülerinin basit, birleşik ve karma usullerden oluştuğu 6 basit, 10 birleşik ve 8 karma usulde türkünün bulunduğu görülmektedir.

Şekil 2. Ardahan Türkülerinde Kullanılan Usul Yapıları

Şekil 2'de görüldüğü gibi Ardahan Türkülerinin %26'sı Basit, %44'ü Birleşik, %30'u ise Karma Usul ile yazılmıştır.

Tablo 5. Ardahan Türkülerinin Konu-Tema ve Değerler Eğitimi Açısından Analizi

Sıralama	Repertuar No	Türkünün Adı	Konu-Tema	Değerler
1	207	Gezdim Gurbet Eli Seyran Eyledim	Aşk-Sevda	Sevgi
2	415	Bir Çift Gavlak Koşarım	Aşk-Sevda	Sevgi
3	986	Bu Gelen Nahır Mıdır	Aşk-Sevda	Sevgi
4	1271	Çayda Çınar Ağacı (Tello)	Aşk-Sevda	Sevgi
5	1558	Ayvanın altında geçtim	Aşk-Sevda	Sevgi
6	1576	Erzurum Ovaları Gel Beri Gel	Aşk-Sevda	Sevgi
7	1728	Karanfil Olanacah	Aşk-Sevda	Sevgi
8	2077	Yüksek Minarede Kandiller Yanar	Aşk-Sevda	Sevgi
9	2259	Aşayım Karlı Dağlar Aşayım	Aşk-Sevda	Sevgi
10	2310	Karşıda Kuş Oturur	Aşk-Sevda	Sevgi
11	2535	Arpa Ektim Leğene	Aşk-Sevda	Sevgi
12	2536	Giderem Yolum Budur	Gurbet	Sevgi
13	2537	Çıldır'ın Çiçekleri	Aşk-Sevda	Sevgi
14	2538	Menim Toyuğum Ağıdı	HayvanSevgisi	Sevgi
15	2542	Bu Dağın Önünde Kuş Yuvası Var	Aşk-Sevda	Sevgi
16	2567	Yılan İnceden Öter	Aşk-Sevda	Sevgi
17	2602	Hey Ağalar Nasıl Deyim	Aşk-Sevda	Sevgi
18	3657	Al Kayadan At Beni	Aşk-Sevda	Sevgi
19	3667	Şak Şak Öter Kemerim	Aşk-Sevda	Sevgi
20	3796	Aya Baktım Ay Hani	Aşk-Sevda	Sevgi
21	3943	Bu Dağlar Kömürdendir	Ağıt	Sevgi
22	3974	Yeşil İpek Bükerim	Ayrılık	Sevgi
23	4776	Koyun Keşer'de Meler	Kader	Sevgi
24	4777	Kemer Ağır Kalkmıyor	Gurbet	Sevgi

Ardahan ili, yörenin yaşam koşulları ve ekonomik şartlarına bağlı olarak genellikle dışarıya göç veren bir nüfus yapısına sahip olduğundan dolayı, türkülerinde göç, gurbet, ayrılık aşk, seveda, ölüm, ağıt, doğa ve hayvan konularının işlendiği görülmektedir. TRT Türk Halk Müziği repertuarında yöresi Ardahan olan türküler Konu-Tema açısından incelendiğinde; 18 türküde aşk-sevda, 2 türküde gurbet, 1 türküde ayrılık-hasret, 1 türküde ağıt ve 1 türküde de hayvan sevgisi temalarının işlendiği görülmektedir. Buradan hareketle Ardahan Türkülerinin ağırlıklı olarak Aşk-Sevda üzerine yazılmış türkülerden oluştuğu, bu konulara paralel olarak değerler eğitimi açısından da incelendiğinde doğrudan veya dolaylı olarak sevgi değeri temelinde yazıldığı söylenebilir.

Aşağıda değerler eğitimi bakımından ele alınan Ardahan türkülerinden örnekler yer almaktadır. Farklı farklı türkülerden seçilen örneklerin doğrudan ya da dolaylı olarak "SEVGİ" değerini taşıdığı görülmektedir. Türkü sözleri incelendiğinde 1-7 arasından yer alan örnek türkü sözlerinin sevgi değeri yâre (sevgiliye) duyulan sevgiyi, 8. örnekte yer alan türkü sözünün aileye (anne, baba, kardeş) duyulan sevgiyi ve 9. örnekte yer alan türkü sözünün ise hayvana duyulan sevgiyi temsil ettiği görülmektedir.

1. Örnek:

"Kaya Dibi Gürgenlik (de)
Ne Hoş Olur Ergenlik
Ergenlikte Kız Sevmek (de)
O Da Bir Bezirgenlik"

2. Örnek:

"Arpa Ektim Biçmişem (Abutel)
Biçende And İçmişem (Garagöz)
Alem Gözel Seçende (Abutel)
Men De Seni Seçmişem (Garagöz)"

3. Örnek:

"Ay Turalım Senin Adın Gülsenem
Ay Turalım Hayran Olur El Sene
Ay Turalım Sevdiğim Bahçenizden
Ay Turalım Yollasana Gül Bene"

4. Örnek:

"Vay Vay Dağlar Vay Vay Çöller
Yol Ver Yol Ver Yarım Gelsin"

5. Örnek:

"Ben Bir Güzel Yar Sevdim (Leylani Leylani)"

Gözü Gök Kaşu Kara (Can Leylani Leylani)”

6. Örnek:

“Çayda Çınar Ağacı (Tello)

Çift Gezer İki Bacı (Tello)

Büyüğü Hele Mele (Tello)

Küçüğü Can İlacı (Tello)”

7. Örnek:

“Keklik Gibi Seker Gelir

Sedasi Aleml Bürür

Yanağı Hacelet Verir

Kırmızı Güle Züveyda”

8. Örnek:

“Yüksek Minareden Attım İki Taş

Ne Anam Var Ne Babam Var Bir Kardeş”

9. Örnek:

“Menim Toyuğum Çil Çil İdi (Balam)

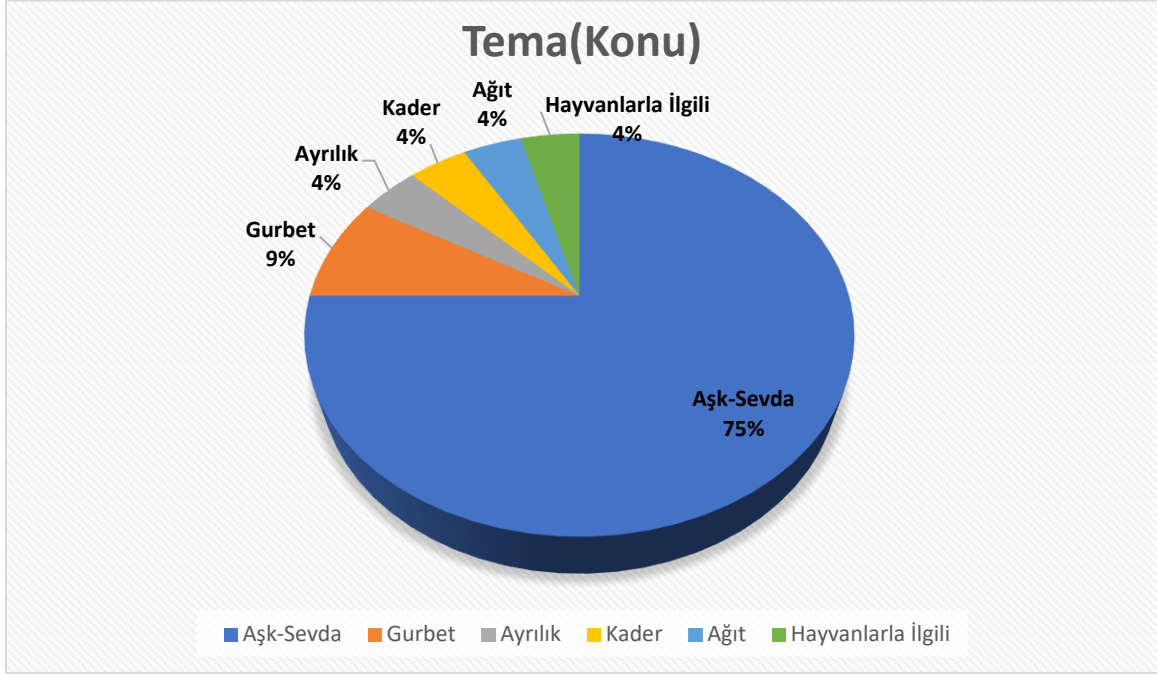
Ganadları Tel Tel İdi (Balam)

Toyuk Değil Bir Fil İdi (Balam)”

Tablo 6. Ardahan Türkülerinin Konu-Tema Bakımından İncelenmesi

Konu-Tema	f	%
Aşk-Sevda	18	75
Gurbet	2	8,33
Ağıt	1	4,16
Ayrılık-Hasret	1	4,16
Hayvan Sevgisi	1	4,16
Kader	1	4,16
Toplam	24	100

Tablo 6'ya göre Ardahan Türkülerinde en fazla aşk-sevda konusunun işlendiği görülmektedir. Tablo 6'ya ait grafik şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Ardahan Türkülerinde Kullanılan Konu-Temalar

Şekil 3'e bakıldığında, Ardahan Türkülerinin %75'inin Aşk-Sevda, %9'unun Gurbet, %4'ünün Ayrılık, %4'ünün Kader, %4'ünün Ağıt, %4'ünün ise Hayvanlarla ilgili konularda yazıldığı görülmektedir. Buna göre, Ardahan yöresine ait türkülerde daha çok Aşk-Sevda konusu işlenirken, Gurbet, Ayrılık, Kader, Ağıt, Hayvanlarla ilgili konularda işlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ardahan Türkülerinin müziksel açıdan ve değerler eğitimi açısından özelliklerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada türkülerin genel karakteristik özellikleri belirlenirken işlenen konular ve değerlere yönelik de betimlemesi yapılmıştır.

Bu araştırma sonucunda; TRT Repertuarında yöresi Ardahan olan 24 adet türkünün yer aldığı, bu türkülerin Uşşak, Segâh, Hüseyini, Çargâh ve Hicaz makamı dizilerinde olduğu; Basit, Birleşik ve Karma usûl örneklerinden oluştuğu tespit edilmiştir. Konu-tema bakımından türkülerde Ağıt, Ayrılık, Aşk-Sevda, Gurbet, Kader, Hayvan sevgisini temel alan konulara yer verildiği ve incelenen türkülerin doğrudan ya da dolaylı olarak sevgi değeri üzerine yazıldığı görülmüştür. Buradan hareketle Ardahan ilinin Âşıklık Geleneğinin yoğun yaşatıldığı yörelerden biri olması sebebiyle TRT Repertuarı dışında kalan yöre türkülerinin de derlenerek hem değerler eğitimi hem de müziksel özellikleri bakımından derinlemesine incelenerek alana katkı sunması sağlanabilir önerisi getirilmiştir.

Kaynakça

Alener, B, Müzikte Beşinci Boyut'a Doğru, Eskişehir. 2007, sh10

Arıcı, A. F., Er, Z. (2017). Değerler Eğitimi Aracı Olarak Türküler: Bir İçerik Analizi. IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler. Step Matbaacılık. İstanbul.

Aydın, M. Değerler İşlevleri ve Ahlak, Eğitim Bir- Sen, Sayı 19, 2011

Creswell, J. W. (2007). Educational research: Planning, conducting, and evaluating

quantitative and qualitative research. Upper Saddle River: Pearson

Dursun, D. (2018) Kültürel ve Yapısal Bakımdan Ardahan İli Âşıklık Geleneğini. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya

Karagöz, B. (2013). İlköğretim Öğrencilerine Değerlerin Okul Şarkıları Yoluyla Kazandırılması. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Malatya.

Lalek, M. (2007). Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Örgütsel Değerler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

MEB. (2018). Müzik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Erişim Tarihi: 25.12.2022.
<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20181291730486958%20M%C3%BCzik%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%2020180123.pdf>

Osma, B. "Trt Etiketleri Bir Ayrıcalıktır Röportaj" TRT Akademi Geçmişten Geleceğe Televizyon Yayıncılığı, Sayı 7,Cilt 4, 2019

Şen, Y. (2006). Okulöncesi Dönemde Çocuğun Gelişiminde Müziğin Önemi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006; 7(1):337-344. Uçan, A., (1992). Sanat Eğitiminin Niteliği,

TRT Nota Arşivi (http://www.trtnotaarsivi.com/thm_arama.php)

Uçan, A., (1992). Sanat Eğitiminin Niteliği, Üç Ana Türü ve Bazı Temel Sorunları. Orkestra Aylık Müzik Dergisi, (207), 25-49.

Vural, F.G. ve Vural,T. (2013). Niğde kültürünün sesi: Niğde türküleri. Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/3, Winter, 645-657.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğittir, S. (2009). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Düzeyi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.